

ТОВ ВИДАВНИЦТВО «РАНОК»

ЗАТВЕРДЖЕНО

Видавництво «Ранок»

«11» березня 2026 р.

Віктор Володимирович КРУГЛОВ

ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації вчителів української мови, української та зарубіжної літератур закладів загальної середньої освіти

**МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА (УКРАЇНСЬКА МОВА, УКРАЇНСЬКА ТА ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРИ) ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ
У 7–9 КЛАСАХ: РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ НУШ**

Харків – 2026

Розробники:

Старагіна Ірина, проєктна менеджерка з розробки змісту освіти в Команді підтримки відновлення та реформ Міністерства освіти і науки України, кандидатка психологічних наук.

Романенко Юлія, начальниця відділу сертифікації педагогічних працівників в Українському центрі оцінювання якості освіти, кандидатка педагогічних наук.

Куц Дарина, методистка з української мови, української та зарубіжної літератур видавництва «Ранок»

Напрямок підвищення кваліфікації: сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН № 904 від 12.10.2022)

https://rada.info/upload/users_files/44950214/201728af13d92460d8ed85c99c33c4c2.pdf

Термін дії програми: з 2026 до 2031 року.

Рецензенти:

Юлія Балаховська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання української мови та літератури факультету української філології та журналістики імені Андрія Малишка Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Юлія Єрьоміна, викладачка мовно-літературного інтегрованого курсу в приватному закладі «Київський ліцей “Школа сучасної освіти “АСЕ”» м. Київ; учителька вищої категорії, учитель-методист.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується посиленням уваги до якості мовної підготовки учнівства, оновленням змісту мовно-літературної освіти та розширенням можливостей використання сучасних педагогічних технологій у професійній діяльності вчителя. У цих умовах особливої ваги набуває підготовка вчителів української мови, української та зарубіжної літератур до організації освітнього процесу відповідно до вимог Нової української школи, що передбачає реалізацію компетентнісного, діяльнісного, комунікативного та особистісно орієнтованого підходів до навчання.

Викладання української мови, української та зарубіжної літератур у 7–9 класах базової середньої освіти потребує від учителя здатності створювати освітнє середовище, у якому учні розвивають комунікативну компетентність, критичне мислення, навички співпраці та вміння розв'язувати практичні завдання. Це зумовлює необхідність використання сучасних педагогічних технологій, організації проблемно орієнтованого, проектного та кооперативного навчання, а також застосування цифрових інструментів і ресурсів для підтримки очної, дистанційної та змішаної форм навчання.

Програма підвищення кваліфікації вчителів української мови, української та зарубіжної літератур «Мовно-літературна (українська мова, українська та зарубіжна літератури) освітня галузь у 7–9 класах: реалізація концепції НУШ» (далі — програма) спрямована на оновлення та поглиблення професійних знань і вмінь учителів української мови, української та зарубіжної літератур щодо застосування сучасних підходів до навчання, проектування компетентісно орієнтованих завдань, організації навчальної діяльності учнівства та створення рефлексивного освітнього середовища. Її реалізація сприятиме підвищенню професійної компетентності педагогічних працівників і вдосконаленню практики викладання української мови в умовах реформування загальної середньої освіти.

Актуальність програми також визначається потребою реалізації положень нормативно-правових документів у сфері освіти, зокрема законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», Державного стандарту базової середньої освіти та професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти».

Цільова група: учителі закладів загальної середньої освіти, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми:

Реалізація програми підвищення кваліфікації здійснюється на засадах компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, середовищного підходів з урахуванням специфіки навчання української мови, української та зарубіжної літератур.

Освітній процес організовується з поєднанням лекційних, практичних та самостійних видів діяльності слухачів / слухачок і спрямований на формування здатності застосовувати набуті знання в професійній діяльності. Значна увага приділяється практичній спрямованості навчання, зокрема проєктуванню фрагментів уроків української мови, української та зарубіжної літератур, розробленню компетентнісно орієнтованих завдань, моделюванню навчальних ситуацій.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей учителів української мови, української та зарубіжної літератур закладів загальної середньої освіти (далі — ЗЗСО), необхідних для організації навчання, виховання та розвитку учнів відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 988-р від 14.12.2016, та на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09.2020.

Завдання підвищення кваліфікації:

- забезпечити розвиток професійних компетентностей учителів / учительок української мови, української та зарубіжної літератур щодо реалізації сучасних підходів до навчання в умовах Нової української школи;
- поглибити й розширити знання з теорії та методики навчання української мови, української та зарубіжної літератур, зокрема щодо впровадження компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, середовищного підходів;

- сформувати та вдосконалити вміння проєктувати освітній процес з української мови, української та зарубіжної літератур на засадах сучасних педагогічних технологій (проблемного, проєктного, кооперативного навчання);
- розвинути здатність організовувати активну пізнавальну діяльність учнівства, спрямовану на формування критичного, алгоритмічного мислення та когнітивної гнучкості в межах мовно-літературної (українська) галузі;
- удосконалити вміння конструювати компетентісно орієнтовані завдання з української мови, української та зарубіжної літератур та добирати ефективні методи й цифрові інструменти для їх реалізації;
- сформувати здатність до організації формувального оцінювання, самооцінювання та рефлексії навчальної діяльності учнівства;
- активізувати розвиток професійної рефлексії, готовності до використання цифрового освітнього середовища;
- удосконалити вміння реалізовувати освітній процес з української мови, української та зарубіжної літератур в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання відповідно до сучасних освітніх вимог і державної політики у сфері освіти.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:
 мовно-комунікативна (А1), предметно-методична (А2), прогностична (Г1), організаційна (Г2),

Очікувані результати підвищення кваліфікації

Знання й розуміння:

- сутнісних характеристик сучасних підходів до навчання в Новій українській школі та особливостей їх реалізації у навчанні української мови, української та зарубіжної літератур;
- спільних і відмінних рис проблемного й проєктного навчання та можливостей їх застосування на уроках української мови, української та зарубіжної літератур;
- умов ефективного перебігу кооперативного навчання під час організації роботи учнівства на уроках української мови, української та зарубіжної літератур;
- методів кооперативного навчання та формування колективної відповідальності в процесі виконання навчальних завдань з української мови, української та зарубіжної літератур;
- сутності та принципів діяльнісного підходу в навчанні української мови, української та зарубіжної літератур та інструментів його реалізації;

- ознак поверхневого і глибинного навчання та їх прояву під час вивчення української мови, української та зарубіжної літератур;
- стратегій розвитку критичного, алгоритмічного мислення та когнітивної гнучкості учнівства засобами української мови, української та зарубіжної літератур;
- особливостей конструювання компетентісно орієнтованих завдань з української мови, української та зарубіжної літератур.

Уміння:

- організувати освітній процес з української мови, української та зарубіжної літератур на засадах сучасних підходів до навчання в Новій українській школі;
- реалізувати принципи діяльнісного підходу під час навчання української мови, української та зарубіжної літератур, застосовувати відповідні методи та інструменти;
- реалізувати сучасні підходи до навчання української мови, української та зарубіжної літератур в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання;
- аналізувати, добирати та застосовувати компетентісно орієнтовані завдання з української мови, української та зарубіжної літератур;
- моделювати фрагменти уроків української мови, української та зарубіжної літератур за сценаріями проблемного, проектного та кооперативного навчання;
- планувати та організувати навчальні проекти з української мови, української та зарубіжної літератур;
- розробляти завдання для розвитку критичного мислення та розвитку комунікативної компетентності;
- розрізняти ознаки поверхневого та глибинного навчання в освітньому процесі з української мови, української та зарубіжної літератур;
- створювати рефлексивне освітнє середовище під час навчання української мови, української та зарубіжної літератур.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- готовність застосовувати сучасні підходи до навчання в процесі викладання української мови, української та зарубіжної літератур;
- усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку, мобільності та гнучкості;
- прагнення до організації навчання української мови, української та зарубіжної літератур як діяльнісного, практично спрямованого процесу;
- орієнтація на розвиток особистості учня / учениці та формування ключових і предметної компетентностей;

- здатність планувати освітній процес з української мови, української та зарубіжної літератур відповідно до ідей Концепції Нової української школи.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації.

Оцінювання результатів навчання слухачів здійснюється суб'єктом підвищення кваліфікації та базується на компетентнісному підході.

Система оцінювання спрямована на визначення рівня засвоєння навчального матеріалу, сформованості професійних умінь і досягнення очікуваних результатів програми.

Рейтинг слухача

Рейтинг слухача (РС) визначається як узагальнений показник результатів навчання та формується з урахуванням:

- підтвердженого ознайомлення з усіма навчальними юнітами програми (відеоматеріалами та навчальними матеріалами);
- результатів підсумкового тестування.

Формула визначення рейтингу слухача:

$$PC = OY + PT,$$

де:

OY — факт опрацювання всіх навчальних юнітів програми;

PT — результат підсумкового тестування, виражений у відсотках правильних відповідей.

Практичні завдання в межах програми мають формувальний характер, спрямовані на закріплення навчального матеріалу та не підлягають окремому бальному оцінюванню.

Умови успішного завершення програми

Слухач вважається таким, що успішно завершив програму підвищення кваліфікації, за умови:

- опрацювання всіх навчальних юнітів курсу;
- отримання за результатами підсумкового тестування не менше 60 % правильних відповідей.

Результат оцінювання

Результати оцінювання використовуються для підтвердження факту успішного проходження програми підвищення кваліфікації та є підставою для видачі відповідного документа встановленого зразка.

Документ про підвищення кваліфікації: за результатами успішного виконання програми (подолання встановленого прохідного порогу) слухачеві видається сертифікат про підвищення кваліфікації обсягом 30 год/1 кредит ЄКТС (відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від № 800 21.08.2019 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі

змiнами). Реєстр виданих сертифікатiв оприлюднюється на офіційному вебсайті суб'єкта підвищення кваліфікації — «Видавництво "Ранок"».

Вартість навчання встановлюється залежно від обраного формату супроводу:

750 грн — самостійне опанування матеріалу модулів в індивідуальному темпі, тьюторський супровід за запитом, можливість зворотного зв'язку та індивідуально-групових консультацій.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття, практичні заняття та самостійну роботу. Підсумковий контроль: тестування та самооцінювання. Зміст програми складається з 2 модулів і 5 тем.

Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає 30 год, із них: 9 год — лекційні заняття, 15 год — практична робота, 5 год — самостійна робота, 1 год — контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Методологічні стратегії та парадигма навчання української мови, української та зарубіжної літератур в НУШ					
Тема 1.1. Концептуальні підходи НУШ: від знаннєвої парадигми до формування життєвих навичок	2	4	1	0	7
Тема 1.2. Сучасні підходи до навчання української мови, української та зарубіжної літератур	2	4	1	0	7
Разом за модулем	4	8	2	0	14
МОДУЛЬ 2. Технології активного навчання та інструментарій моніторингу й оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках української мови, української та зарубіжної літератур					
Тема 2.1. Інтеграція української мови, української та зарубіжної літератур в 7-9 класах	2	2	1	0	5
Тема 2.2. Підходи до розробки критеріїв оцінювання в інтегрованому курсі	2	2	1	0	5

Тема 2.3. Проектна діяльність: розвиток навичок дослідження, презентації, командної роботи й критичного мислення.	1	3	1	0	5
Разом за модулем	5	7	3	0	15
Підсумкові заходи	0	0	0	1	1
Усього	9	15	5	1	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Методологічні стратегії та парадигма навчання української мови в НУШ

Тема 1.1. Концептуальні підходи НУШ: від знаннєвої парадигми до формування життєвих навичок

Поняття педагогічного підходу як стратегії організації освітнього процесу. Взаємозв'язок підходів, методів, форм і прийомів навчання. Зміна освітніх пріоритетів у сучасній школі: перехід від знаннєвої моделі до компетентнісної та розвиток життєвих навичок учнівства. Роль української мови у формуванні комунікативної компетентності. Реалізація сучасних підходів в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання.

Тема 1.2. Сучасні підходи до навчання української мови, української та зарубіжної літератур

Компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, комунікативний підходи: сутність, основні характеристики та можливості реалізації у навчанні української мови, української та зарубіжної літератур. Формування ключових і предметної (українська мова, українська та зарубіжна літератури) компетентностей. Організація практичної та проектної діяльності учнівства. Взаємодія в цифровому освітньому середовищі. Взаємозв'язок і взаємодоповнюваність підходів.

МОДУЛЬ 2. Технології активного навчання та інструментарій моніторингу й оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках української мови, української та зарубіжної літератур

Тема 2.1. Інтеграція української мови, української та зарубіжної літератур в 7-9 класах

Інтегрований підхід у мовно-літературній освіті: сутність, мета та дидактичний потенціал. Моделі інтеграції (тематична, проблемна, міжпредметна) та їх реалізація в освітньому процесі. Принципи добору змісту навчального матеріалу для інтегрованого курсу. Особливості поєднання мовного й літературного компонентів: робота з текстом як основа інтеграції. Методи й прийоми організації інтегрованого навчання (порівняльний аналіз, міжтекстові зв'язки, інтерпретація, дискусія). Формування ключових і предметних компетентностей учнів у процесі інтегрованого навчання. Використання міжкультурного контексту під час вивчення зарубіжної літератури.

Тема 2.2. Підходи до розробки критеріїв оцінювання в інтегрованому курсі

Оцінювання як складник освітнього процесу в інтегрованому навчанні: мета, функції та принципи. Формувальне й підсумкове

оцінювання: особливості застосування в умовах інтегрованого курсу. Критерії та інструменти оцінювання: рубрики для оцінки усного й писемного мовлення, аналітичні шкали, чеклісти, само- та взаємооцінювання. Визначення дескрипторів результатів навчання відповідно до компетентнісного підходу. Надання якісного зворотного зв'язку як інструменту підтримки навчального поступу учнів. Узгодження критеріїв оцінювання з навчальними цілями та видами діяльності. Типові труднощі учнів під час виконання інтегрованих завдань і способи їх подолання. Аналіз результатів оцінювання для коригування освітнього процесу.

Тема 2.3. Проектна діяльність: розвиток навичок дослідження, презентації, командної роботи й критичного мислення.

Проблемне навчання: сутність, механізм реалізації, створення проблемних ситуацій, методи стимулювання пізнавальної активності. Проектне навчання: сутність, переваги, етапи реалізації навчального проекту. Спільні та відмінні риси проблемного та проектного навчання. Кооперативне навчання: методи організації групової роботи, стратегії кооперації, формування навичок співпраці. Оцінювання результатів групової діяльності (матриця оцінювання).

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

- аналіз навчальних ситуацій із позицій педагогічних підходів;
- розроблення фрагмента уроку з урахуванням компетентнісного підходу та розвитку життєвих навичок;
- розроблення фрагмента уроку, в якому текст є основою для організації комунікативної діяльності (обговорення, дебати, рольова взаємодія).
- розроблення навчального завдання з організацією активної діяльності учнівства;
- планування навчального проекту з визначенням мети, етапів, продукту та способів оцінювання;
- організація кооперативної діяльності з розподілом ролей і розробленням матриці оцінювання групової роботи;
- розроблення завдань для розвитку критичного мислення;
- конструювання компетентнісно орієнтованого завдання;
- розроблення інструментів формувального оцінювання;
- організація рефлексії навчальної діяльності із застосуванням прийомів самооцінювання та взаємооцінювання;

- розроблення прикладу роботи з мультимодальним текстом (текст + зображення / відео / інфографіка).

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

- опрацювання нормативних і методичних матеріалів щодо реалізації педагогічних підходів у навчанні української мови, української та зарубіжної літератур та підготовка узагальнених висновків;
- аналіз можливостей застосування сучасних підходів (компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, комунікативного) у власній педагогічній практиці;
- узагальнення особливостей використання технологій активного навчання (проблемного, проектного, кооперативного) на уроках української мови, української та зарубіжної літератур;
- добір і систематизація завдань для розвитку критичного мислення учнівства;
- розроблення прикладу компетентнісно орієнтованого завдання з української мови, української та зарубіжної літератур з визначенням критеріїв оцінювання результатів навчання.
- аналіз підходів до оцінювання комунікативних умінь учнівства, розроблення критеріїв і дескрипторів;
- аналіз можливостей використання різних типів текстів (художніх, публіцистичних, медіатекстів) у навчальному процесі;
- узагальнення методів і прийомів роботи з текстом на різних етапах (передтекстовому, текстовому, післятекстовому);
- добір і систематизація завдань для розвитку навичок критичного читання та інтерпретації тексту;
- розроблення прикладу завдання на основі тексту, спрямованого на формування комунікативних умінь, із визначенням критеріїв оцінювання результатів навчання.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження КМУ № 988-р від 14.12.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення: 04.03.2026).
2. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 04.03.2026).
3. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : постанова КМУ № 800 від 21.08.2019 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
4. Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2023 рік : розпорядження КМУ № 174-р від 24.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
5. Про повну загальну середню освіту : Закон України № 463-IX від 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
6. Професійний стандарт за професіями «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ МОН України № 1225 від 29.08.2024. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66e/806/fcb/66e806fcb90e2017837434.pdf> (дата звернення: 04.03.2026).

Основна література

1. Концептуальні засади мовно-літературної освітньої галузі (українська мова, українська та зарубіжна літератури). URL: https://educationforlife.mon.gov.ua/osvitnia-haluz/movno-literaturna-ukrainska/#flipbook-df_rand518876759/17/ (дата звернення: 04.03.2026).
2. Модельні навчальні програми для 5–9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року). Мовно-літературна освітня галузь (5–6 клас), (7–9 клас). URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku> (дата звернення: 04.03.2026).

3. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання : наказ Міністерства освіти і науки України № 1093 від 02.08.2024. URL:

<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodootsiniuvannia-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 04.03.2026).

4. Мовно-літературна освітня галузь: як оцінювати в Новій українській школі : метод. посіб. URL:

<https://educationforlife.mon.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/mov-ociniuvannia-2025-putivnik.pdf> (дата звернення: 04.03.2026).

5. Про окремі питання оцінювання результатів навчання : лист МОН України № 1/4895-25 від 14.03.2025. URL:

<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/67d/44e/c61/67d44ec61e945882496290.pdf> (дата звернення: 04.03.2026).

6. Типові освітні програми. URL:

<https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/tipovi-osvitni-programi-2> (дата звернення: 10.03.2026).

Додаткова література

1. Освіта для життя. Мовно-літературна (українська) галузь. URL: https://educationforlife.mon.gov.ua/osvitnia-haluz/movno-literaturna-ukrainska/#flipbook-df_rand518876759/17/ (дата звернення: 10.03.2026).